

H iç şüphesiz bir müslüman için en ideal örnek Hz. Peygamber (s.a.v.)'dir¹. Dînî olsun veya olmasın her işte O'na uymak, O'nun yolundan gitmek bahtiyarlıkların en büyüklerindendir. Özellikle ibâdetlerde ölçü Hz. Peygamber'dir. Allah Elçisinin koyduğu ibâdetleri değiştirmek, onlarda cüz'î de olsa artırma ve eksiltme yapmak imkânsızdır.

Bir müslümanın kendisine yetecek miktarda Kur'ân'dan belli yerleri ezberlemesi farzdır. Fakat imkânlar elverdiği takdirde müslüman bununla yetinmez. Kur'ân'dan daha fazla şeyler ezberlemenin yollarını arar ve bunu kendisine zevkli bir vazîfe telâkki eder. Ezberlemenin yanı sıra fırsat buldukça Ufular Ulusunun Kitabındaki derin hikmetleri araştırır; okuduklarının manâsına nüfûz için gayret gösterir. Hayatının belli bir çağında (ekseriyya 7-12 yaş arası) büyüklerinden öğrendikleriyle yetinmez. Bu haliyle dünyadan göçmeyi kendine ar bilir.

Eğer bir müslüman bir cami veya mescidde görevli ise durum çok daha başka türlü ele alınmalıdır. Onlar için ideal olan hâfızlıktır. Değişik vakitlerde cemaate Kur'ân'ın değişik yerlerini okumak ve hangi vesîle ile olursa olsun okuyuşlarıyla dinleyen mü'minleri doyurmak cami görevlisinin zevki olmalıdır.

İslâm'ın doğuşunun ikinci asrında müslüman olmaya başlayan ec-dâdımız tarih şâhiddir ki her şeylerini vererek bu büyük imanı yaşamışlar, yaşatmışlar ve ellerinden geldiğince bütün dünyaya yayma gayretli göstermişlerdir. En şöhretli hâfızlar, hattatlar, Kur'ân hâdimleri milletimiz tarafından yetiştirilmiştir. Kabul etmeliyiz ki, yakın zamanlara gelinceye kadar bu konuda milletimiz izleri henüz silinmemiş olan bir fetret devri yaşamıştır. Bu fetret devrinin sona ermesinden 1580 yıl gibi kısa bir zaman geçtikten sonra, yapılan tahminlere göre Türkiye'deki hâfızların sayısı 150 binden faz-

MUHTELİF

Dr. Abdullah AYDEMİR

la idi². Bugün durum herhalde dünden daha iyi değildir. Bu konuda bir gevşeme, dağılma, rahatsızlık vermeyen bir vurdumduymazlık içinde olduğumuz kabul edilmelidir³.

Son 15-20 yıl içinde cami görevlileri aleyhinde yapılan yüzlerce şikâyetle şahid olduk. Camilere devâmsızlığın ön plâna geçtiği bu şikâyetlerde ikinci sırayı imam efendilerin akşam, yatsı ve sabah namazlarında devâmlı aynı yerleri okumaları alıyordu. Muhtemelen ısrarlı şikâyetlere konu olan bu tatbikatın pek azı, namazı biran evvel bitirip camiden mümkün merteye erken ayrılmak yüzde doksandokuzu da ezbere fazla metin bilmemek ve hafız olmamaktan doğuyordu.

Muhtelif şahıslar tarafından, değişik zamanlarda sorulan bir soru⁴

(1) el-Ahzâb, 33/21.

(2) M. Hamîdullah, K. Kerîm Tarihi, s. 54 (İst. 1965).

(3) Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu konudaki ciddi gayretlerine başka bir yazıda temas etmek münâsip olacaktır.

(4) Soru sahipleri içinde ısrarla bu iş üzerinde duran ve konunun mutlaka vuzuha kavuşturulmasını isteyen, eski talebelerimden Abdülkadir Karşı'yı burada yâdetmeliyim.

NAMAZLARDA HZ. PEYGAMBER

HANGİ SÛRELERİ

OKURDU?

hep hatırımda idi: "Acaba Hz. Peygamber (s.a.v.) kıldırıldığı muhtelif namazlarda ne miktar Kur'ân okumuştur; sahâbe ve İslâm büyüklerinin konu ile ilgili tatbikatı nedir?". Bu sorular, bu mütevâzî araştırmamın mühim âmillerindendir.

Hz. Peygamberin Bir Öğüdü:

Namazı çok çabuk kıldırıldığı veya kısa okuduğu için tenkid edilenler, kendilerini Hz. Peygamberin bir hadisi ile savunma gayretine düşmüşlerdir. Gerçekten de Allah Rasûlü ashâbından birini veya birkaçını bir devlet hizmeti veya dinî bir vazife ile bir yere göndermek istediğinde: "Kolaylaştırın, güçleştirmeyin; müjdeleyin, nefret ettirmeyin" tarzında öğüt verirdi⁵. Yemen'e gönderirken Muâz İbn Cebel ile Ebu Mûsâ'ya Hz. Peygamberin tavsiyeleri meyânında geçen aynı meâldeki öğüdü çok meşhur olmuştur⁶. Muhtelif âyetlerde Kur'ân'ı Kerim, İslâm dininin diğere dinlere nisbetle âdetâ bir "kolaylıklar manzûmesi" olduğuna sık sık dikkat çekmiştir⁷. Ama, ne kolaylıktan, kolaylaştırmadan bahseden âyetlerin nüzul sebepleri ve ne de hadislerin vürûd sebepleri sabah namazını Kevser ve İhlâs sureleriyle kıldırana yardımcı olabi-

liyorlar. Onların bu tür âyet ve hadislerle kendilerini savunmaları mümkün değildir. Zira biraz sonra görüleceği gibi Hz. Peygamberin tatbikatı ortadadır.

A — SABAH NAMAZI HAZARDA SABAH NAMAZI

1 — FARZI

a — Hz. Peygamberin Tatbikatı:

Muhtelif kaynaklarda yer alan merfu', mevkuf ve maktu' haberlere göre Hz. Peygamber sabah namazında Fatiha'dan sonra aşağıdaki sureleri okumuştur:

— Et-Tekvîr sûresi (sûre 29 âyettir)⁸;

- (5) El-Buharî, K. İlm, bâb. 11; Müslim, K. Cihâd, No. 5; Ebû Dâvûd, K. Edeb, bab. 17.
- (6) Bkz. El-Buharî, K. Cihâd, bâb. 164; Müslim, K. Cihâd, No. 5.
- (7) Bkz. El-Bakara, 2/185; en-Nisâ, 4/28; el-Mâide, 5/87; el-E'râf, 7/199.
- (8) Es-Sâfi'î, İhtilâfû'l-Hadis, VII/60 (1968 - ?, el-Ümm'ün kenarında); Tef. Nesâî, varak 112b (İst. Ü. Kitap No. A/3257); Abdürrazak, el-Musannef, II/115-16 (Beyrut. 1970); el-Mebsut, I/163; Zâdû'l-Me'âd, I/72 (Mısır. 1970); Neylû'l-Evtar, II/258 (Mısır. ?).

DİYANET
DERGİSİ
CİLT: XVI
SAYI: 6

KASIM
ARALIK
1977

— Felâk ve Nâs sureleri. Bazı eserlerdeki kayıtlara göre Hz. Peygamber bu iki sureyi sefer esnâsında kıldırıldığı bir sabah namazında okumuştur⁹;

— Kaaf suresi. Abdürrazzak'ın Musannef'i ve Tirmizi'nin Sünen'indeki kayda göre Hz. Peygamber 45 âyetlik bu sureyi sabah namazının birinci rek'atında okumuştur¹⁰.

— Vakı'a suresi. Muteber kaynaklar Hz. Peygamberin sabah namazında "Vakı'a ve benzerlerini" okumuş olduğunu haber verirler ki, surenin tamamı 96 âyettir¹¹;

— Zilzâl suresi. Cüheyne'li birinin dediğine göre Hz. Peygamber bu sureyi sabah namazının her iki rek'atında zammı sûre olarak okumuştur. Ravî, Hz. Peygamber unuttuda mı böyle yaptı, yoksa bilerek mi kestiremiyor. Sûre iki rek'atte tekrar edilmiş olduğuna göre âyet sayısı 16 oluyor¹².

— Rûm sûresi. (Musannef'teki bir kayda göre Hz. Peygamber bu sûreyi Cuma gününün sabah namazında okumuştur. Sûre 60 âyettir)¹³;

— Mü'minûn sûresi (Bu sûreyi okuduğu esnâda Hz. Peygamberi 45. âyete sıra geldiğinde öksürük tutmuş, okumayı keserek ruku'a gitmeye mecbur olmuştur. Sürenin tamamı 18 âyettir)¹⁴;

— Secde ve A'lâ sûreleri (Hz. Peygamber toplam âyet sayıları 61 olan bu iki sûreden birinciye cuma gününün sabah namazının birinci rek'atında, ikinciye de ikinci rek'atte okumuştur)¹⁵;

— Fetih (âyet sayısı 29'dur)¹⁶;

— Tûr (âyet sayısı 49'dur)¹⁷;

— Yûnûs (âyet sayısı 109'dur)¹⁸;

— Hûd (âyet sayısı 123'tür)¹⁹;

— Tivâl-i Mufasssal'den okurdu.

Tivâl'i Mufasssal, Kur'ân'ın son tarafında bulunan sûrelerinin uzunlarıdır ki, Hucûrât ile Bûrûc arasındır²⁰;

— 60-100 âyet. Ölçü olarak Hz. Peygamber sabah namazında 60-100 âyet kadar okumuştur. Bazı raviler bu miktar âyetin birinci rek'atte mi,

yoksa ikinci de mi okunmuş olduğunu bilmediklerini söylüyorlar (Sıfatü Salâti'n-Nebiyyi, s. 107)²¹;

— Yâsîn (sûre 83 âyettir)²²;

— Sâffât (sûre 182 âyettir)²³;

—oOo—

Muteber kaynaklardaki muhtelif haberlere göre Hz. Peygamber (s.a.v.) sabah namazının farzında, Fatiha'dan sonra²⁷ yukarıdaki sûreleri okumuştur. Diğer bir ifâde ile verilen âyet sayılarına Fatiha'nın yedi âyeti dahil değildir. Tabiatıyla bunlar, Hz. Peygamberin beş vakit namaz farz kılındıktan sonra başlayıp vefâtına kadar devâm eden ve

(9) El-Müstedrek, I/240; el-Mebsut, I/162 (Beyrut. ?); Zâdû'l-Me'ad, I/72.

(10) İht. Hadis, VII/60; el-Musannef, II/115; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 228; el-Hâkim, el-Müstedrek, II/464 (Beyrut. ?); el-Mebsut, I/163; Zâdû'l-Me'ad, I/72.

(11) el-Musannef, II/115; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 258; el-Müstedrek, I/240; Tef. İbn Kesir, VI/507 (Beyrut. 1966).

(12) Avnû'l-Ma'bûd, III/32; Zâdû'l-Me'ad, I/72; Neylû'l-Evtar, II/257.

(13) el-Musannef, II/116-117; Tef. İbn Kesir, V/375; Zâdû'l-Me'ad, I/72.

(14) İhtilâfû'l-Hadis, VII/61; el-Musannef, II/112; Zâdû'l-Me'ad, I/72.

(15) Tef. Nesâi, 111a; el-Musannef, II/117-118; el-Mebsut, I/162-163; Zâdû'l-Me'ad, I/72, 126; Tef. İbn Kesir, I/64.

(16) el-Musannef, II/118; Neylû'l-Evtar, II/259.

(17) Neylû'l-Evtar, II/258.

(18) Aynı eser, II/259.

(19) Aynı eser, aynı yer.

(20) el-Ebânî, Sıfatü Salâti'n-Nebiyy, s. 106 (? - 1389 H., 5. baskı).

(21) el-Buhârî, K. Mevâkit, bâb. 11; Müslim, K. Salât, No. 235, 237; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 228; en-Nesâi, K. Mevâkit, bâb. 2.

(22) S. Salâti'n-Nebiyy, s. 108.

(23) Aynı kaynak, s. 108.

(24) El-Mebsût, I/163.

(25) El-Mebsût, I/163.

(26) El-Mebsût, I/163.

(27) El-Mebsût, I/162; el-Bahru'r-Raik, I/361 (Beyrut. ?).

12 yıla yaklaşan süre içindeki bütün tatbikatını aksettirmiyor. Buna rağmen, bunlara bakarak bir neticeye ulaşmak pekâlâ mümkündür.

Yukarıya kaydedilen sürelerin bazısını Hz. Peygamber'in iki rek'atte okuduğuna dair açık beyanlar vardır. Bazı rivâyetler, bir süreyi zikrettikten sonra "bunu ve buna - herhalde uzunluk itibarıyla demek isteniyor - benzer süreleri okurdu" demek suretiyle bize bir ölçü veriyorlar. Bazıları da, bir sürenin Hz. Peygamberce birinci rek'atte baştan sona okunduğunu beyandan sonra, ikinci rek'atte neyi okumuş olduğunu açıklamıyorlar.

Hız. Peygamber (s.a.v.) bir sabah namazında zamm-ı sure olarak "Muavvizetan" ı okumuştur. Kur'ân'ın toplam 11 âyetlik bu son iki sûresini Hz. Peygamber, Zâdü'l-Me'âd'ın (I/72) Ebû Dâvûd, İbnü Huzeyme ve İbn Ebî Şeybe'ye dayandığı tahmin edilen bir kaydına göre sefer (= yolculuk)'de okumuştur. El-Mebsut'daki bir habere göre de (I/162) Hz. Peygamber sabah namazında aynı sureleri okumuş, namaz bitince cemaat içinden: "Ey Allah'ın Elçisi kısa okudunuz" diyenlere: "Bir çocuğun feryad edip ağladığını duydum. Cemaat içinde olan annesinin fitneye düşüp aklının oraya takılıp kalmasından korktuğum için böyle yaptım" cevabını vererek bu halin sebebini izah etmiştir.

Ebû Dâvûd ve el-Beyhakî tarafından sahîh senetlerle rivâyet edilen Cüheyne'li bir zatın verdiği habere göre de Hz. Peygamber, bir sabah namazında zamm-ı süre olarak her iki rek'atte Zilzâl suresini okumuştur. Ravî: "Hz. Peygamber bunu bilerek mi yaptı, yoksa unuttu mu? Bilmiyorum" der. Hadis şarihleri her iki ihtimal üzerinde de durmuşlardır²⁸.

Bu birkaç özel durum istisnâ edilirse ortalama olarak Hz. Peygamberin imam olup kıldırıldığı sabah namazlarında zamm-ı süre olarak okumuş olduğu âyet sayısı 70'ten

aşağı düşmüyor. Hadis ve fıkıh kitapları da muhtelif haberlere istinâden 40, 50, 60-100 rakamları üzerinde dururlar. Kur'ân'ı Kerîm'deki bazı surelerin âyetleri kısadır ve bunlar daha ziyade Kur'ân'ın son tarafındadır. Kur'ân'ın baş ve ortalarında bulunan 40 âyetlik bir süre, mufassal grubuna giren 80-100 âyetlik bir süreye uzunluk bakımından muâdil sayılabilir.

Hastalık, sakatlık, ileri derecede zâfiyet, yaşlılık v.s. gibi imam ve cemaatin bazı özel durumları; çevrenin iş ve işçi muhtli olması; mevsime göre işlerin sıkışık olup-olmaması; gecelerin uzunluğu kısalığı; imam olan kişinin sesinin güzel olup-olmamasına göre takdir edilecek okuyuş miktarları bir yana bırakılacak olursa²⁹ sünnet olan, zamm-ı süreyi Hz. Peygamberin yaptığı gibi 60-100 âyetten aşağı düşürmektir.

**b — Sahâbe ve İslâm Büyükle-
rinin Tatbikatı:**

— Hışam İbn 'Urve'nin babasından nakline göre Hz. Ebu Bekir kıldırıldığı bir sabah namazının iki rek'atında Bakara'yı baştan sona okuyup bitirmiştir³⁰. Bilindiği gibi bu sure Kur'ân'ın en uzun suresidir ve 286 âyettir. Bir başka türlü ifade etmek gerekirse Mushaf'ta 48 sayfa yer tutar³¹.

(28) Sıfetu Salâti'n-Nebiyy, s. 107.

(29) El-Mebsut, I/163.

(30) Eş-Şafi'i, el-Ümm, VII/192 (? - 1968); el-Musannef, II/113-114; Zâdü'l-Me'âd, I/73.

(31) El-Musannef, II/113. Enes İbn Mâlik'in anlattığına göre Hz. Ebu Bekir yine bir sabah namazında BAKARA'yı okuyup bitirmiş, selâm verince cemaat içinde bulunan Hz. Ömer kendisine: "Hay Allah iyiliğini versin, ne-redeyse güneş doğacaktı!" deyip vaktin daralmış olduğunu ima edince Ebu Bekir: "Eğer doğsaydı bizi gafil avlayamazdı" cevabını vermiştir. Hz. Ebu Bekir bir başka seferde 'ÂLİ İMBRAN'ı iki rek'atte okumuş ve cemaat içinde bulunan Hz. Ömer kendisine aynı şekilde hitabetmiş; o da aynı cevâbı vermiştir.

— Hz. Ömer, muhtelif zamanlarda kıldırıldığı sabah namazlarında 'Âlî 'İmran (200 âyet, 27 sayfa), Yûsûf (111 âyet, 12 sayfa), Hâcc (78 âyet), Hûd (123 âyet), Nahl (128 âyet), İsrâ (111 âyet) surelerini okumuştur³².

Konuyu aydınlatıcı daha mufassal bilgi ihtivâ eden bir kaç habere göre de Hz. Ömer bazan ölçüyü daha da geniş tutmuş ve hemen hemen az önce görülenlerin iki misline ulaşan okuyuşlarda bulunmuştur:

— Bir kerre **birinci rek'atte Yûsûf** suresini (111 âyet)

İkinci rek'atte Necm ve Zilzâl (62+8=70 âyet) surelerini;

— Bir başka sefer **birinci rek'atte Keñf** suresini (100 âyet),

İkinci rek'atte Yûsûf suresini (111 âyet);

— Bir başka zaman **birinci rek'atte Yûsûf** suresini (111 âyet);

İkinci rek'atte Yûsûf suresini (111 âyet);

İkinci rek'atte Hâcc suresini (78 âyet) ağır ağır okuyup bitirmiştir³³.

Bu rivâyetlere göre Hz. Ömer sabah namazında ortalama olarak 200 âyet okumuştur³⁴. Kendisi bu tatbîkatin içinde olan Hz. Ömer valilerden Ebû Mûse'l-Eş'arî'ye yazdığı bir mektubunda "Tivâl-i Mufasssal" dan okumasını istemiştir³⁵.

—oOo—

— İbnü 'Umeyr el-Hanefî Yûsûf suresini (111 âyet) sabah namazlarında Hz. Osman'ı dinleye dinleye öğrenip ezberlediğini söyler³⁶. Hz. Ali bir sabah namazında **Enbiyâ** suresini (112 âyet); Saîyd İbn Cübeyr de imamlık yaptığı bir sabah namazında İsrâ sûresini (111 âyet) iki rek'atte okuyup bitirmiştir³⁷.

— El-Hasenü'l-Basrî kıldırıldığı bir sabah namazının birinci rek'atinde Talâk (12 âyet), ikincisinde ise Tahrim (12 âyet) sûresini okumuştur³⁸.

—oOo—

Hz. Peygamberin en yakın arkadaşları, sâdik dostları ilk dört halifenin ve diğer İslâm büyüklerinin tatbikatından da anlaşılacağı gibi, onlar normal hallerde sabah namazını uzun okuyarak kıldırılmışlardır. Bazı hallerde bu okuyuşlar 200 âyetli aşmış veya bu sayıya çok yaklaşmıştır.

2 — SÜNNETİ:

Hz. Peygamberin, sabah namazının sünneti ile ilgili tatbikatı hakkında hadis kitaplarında pek bol sayılabilecek bilgiler mevcuttur. Hz. Peygamber (s.a.v.), "Dünyadan ve onda bulunan herşeyden daha hayırlı" olarak vafettiği ve çok sevdiğini söylediği³⁹ sabah namazının

(32) El-Musannef, II/112-115; Zâdü'l-Me'âd, I/73.

(33) El-Ümm, VII/192; el-Musannef, II/113, 116.

(34) Namazlarda ve özellikle sabah namazında Hz. Peygamberin uzun okuyuşunun neshedildiği yolunda bir takım rivâyet ve söylentiler vardır. Nesih keyfiyetinin aslı olsaydı râşid halifeler mutlak surette bu duruma vakıf olurlar ve uzun okumayı bırakırlardı (Zâdü'l-Me'âd, I/73).

(35) El-Musannef, II/104. Tivâl-i Mufasssal, Besmelelerle sık sık birbirinden ayrılmış olan ve Kur'ân'ın son taraflarında (26-30. cüzler içinde) bulunan surelerin uzunları demektir ki, bunların âyet itibariyle en çok olanı 96, en azı da 11'dir. Ortalama olarak âyet sayıları 40'a yaklaşan bu surelerin sabah namazında ikiye bölmek suretiyle biri mi okunacak, yoksa her rek'atte biri mi okunacak? Bu konu Hz. Ömer'in emrinden açıkça anlaşılmıyor. Ancak, Hz. Peygamber ve sahâbenin genellikle yaptıkları her rek'atte müstakil bir zammî sure okuma tarzındadır.

(36) El-Ümm, VII/192.

(37) El-Musannef, II/112, 114.

(38) El-Musannef, II/117. Bunun hâzırda mı, seferde mi olduğu belirtilmiyor.

(39) Müşlim, K, Müşâfirin, No. 96-97,

iki rek'at sünnetini diğer nafilelerin aksine çok çabuk ve az okuyarak kılmıştır⁴⁰. Hz. Âişe bunu ifade için: "Ben, acaba Hz. Peygamber bu iki rek'atte Fâtiha okudu mu, derdim" tarzında beyanda bulunmuştur⁴¹.

Hz. Peygamber sabah namazının sünnetinin,

ilk rek'atında — **Kâfirûn** suresini
diğerinde — **İhlâs** suresini
okumuştur.

Bazan da kısa ve müstakil bir sure yerine birer âyet okuduğu olmuştur:

İlk rek'atte — (Bakara, 2/136. âyet),

İkincide — (Âli İmrân, 3/52. âyet).

Bir başka seferinde de ikinci âyet yerine — (Âli İmrân, 3/64) okumuştur⁴².

SEFERDE SABAH NAMAZI

Sefer, yani yolculuk her ne maksatla olursa olsun bir takım sıkıntı ve zorlukları beraberinde getirir. Şer'an yolcu sayılan bir müslüman ibâdetlerinde bazı kolaylıklardan istifade eder.

Yukarıda bilvesile Hz. Peygamberin Kur'ân'ın en sonundaki Mu'avvizetân surelerini (Felâk ve Nâss) bir sefer esnâsında okuduğu kaydedilmiştir⁴³.

Hz. Ömer seferde kıldırıldığı muhtelif sabah namazlarında; Beled ve Tîn; Kâfirûn ve İhlâs; Fil ve Kureyş surelerini okumuştur⁴⁴. Sahâbenin ileri gelenlerinden Abdurrahmân İbn 'Avf, Nasr ve Kevser; Hz. Ömer'in oğlu Abdullah umumiyetle yolculukta Mufasssal grubuna giren surelerin ilk onundan (Hucûrât-Mücâdele arası) her rek'atte müstakil bir sure okuma itiyadında idiler.

İbrahim en-Neha'î, sahâbenin seferde iken İnfitar ve Gâşiye surelerini okuyarak sabah namazı kıldırıklarını söylemiştir. Aynı zat bizzat kıldırıldığı bir sabah namazında Du-

hâ ve Tîn surelerini okumuş; bir başka seferde de Zilzâl ve Kadr sureleriyle namazı edâ etmiştir.

Enes İbn Mâlik'in oğlu Ebû Bekir, babasıyla birlikte yapmakta olduğu Basra'ya müteveccih bir yolculukta kafileye imam olmuş ve Tebâreke (Mülk suresi)'yi okumuştur. Namaz bitince babası: "Uzattın!" diye ikaz etti⁴⁵.

—oOo—

Görüldüğü gibi hazarda kıldırılan sabah namazı ile seferdekinin zammı sure bakımından aralarında büyük fark vardır. Normal ahvâlde kılınan sabah namazı seferde kılınandan çeşitli tatbikatlara göre 10-30 misli daha fazladır. Tabiatıyla sefer halinin devâmı müddetince daha uzun okumaya ve hatta normal hallerdeki tatbikata yaklaşmaya müsaade eden durumlar da olabilir.

B — Ö Ğ L E N A M A Z I

1 — Hz. Peygamberin Tatbikatı:

Muhtelif haberlere göre Hz. Peygamber öğle namazında aşağıdaki sureleri veya uzunlukta bunlara benzeyenleri okumuştur:

— **Secde suresi** (30 âyet. Bazı rivâyetlere göre bu sure Efendimiz tarafından birinci rek'atte okunmuştur);

— **Bürûc, Târık ve benzerlerini** (birincisi 22, ikincisi 17 âyettir);

— **İnşikak ve benzerlerini** (sure 25 âyettir);

(40) El-Buhârî, K. Tehecçüd, bâb. 28; Müslim, K. Müsâfirin, No. 90-92; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 191.

(41) Müslim, K. Misâfirin, No. 92; el-Muvatta', K. Salâti'l-Leyl, No. 30.

(42) Müslim, K. Müsâfirin, No. 98 - 100; Tef. Nesâî, varak 120a; Neylül'Evtar, II/257-58.

(43) Bkz. 9 numaralı dipnot.

(44) El-Musannef, II/118-119.

(45) Bunlar için bkz. el-Ümm, VII/192-193; el-Musannef, II/119-120.

MUHTELİF
NAMAZLARDA
HZ. PEYGAMBER
HANGİ
SURELERİ
OKURDU?

DIYANET
DERGİSİ
CİLT: XVI
SAYI: 6

KASIM
ARALIK
1977

— A'lâ, Leyl ve benzerleri kadar okurdu. (birinci 19, ikinci 21 âyet)⁴⁶.

—oOo—

Öğle namazında kıraat hafî olduğu halde, Hz. Peygamberin okuyuşu ya iyice kulak verip duymak veya kendisine sormak veyahut da tahmin etmek suretiyle tesbit edilmiştir. Uzun okumada sabah namazından sonra ikinci sırayı öğle namazı almaktadır. Öğle namazında okunan âyetlerin sayısı hakkındaki rivâyetler değişiktir. Bazıları ilk iki rek'atte Hz. Peygamberin 30'ar âyetten toplam 60 âyet okuduğunu⁴⁷, bazıları birinci rek'atte 30 âyet, ikincide 15 âyet okumuş olduğunu kaydederler⁴⁸. Fıkıh kitapları bunları ve bunların dışında kalan rivâyetleri uzlaştıracı bir rakam olarak 40-60 üzerinde durmuşlardır⁴⁹. Tabiatıyla her namazda olduğu gibi bunda da imamlık yapacak kişinin şahsî durumu, cemaatin vaziyeti, mevsimler ve iş güç gözden uzak tutulamaz⁵⁰. Normal ahvâlde Hz. Peygamber öğle namazına başladığında ilk rek'atı uzatmıştır. Öyle ki, kamet getirilip namaza başlandığı sırada, cemaate yetişmeyi arzû eden kişi kalkar, hacet için gezinir gelir, abdestini alır ve namazın birinci rek'atine yetişebilirdi⁵¹.

Hz. Peygamber öğle namazının her rek'atında müstakil bir sure okuma itiyadında idi⁵².

2 — Sahâbe ve İslâm Büyükle- rinin Tatbikatı:

Hz. Ömer Basra Valisi Ebû Mûsâ'ya, öğle namazında Mufasssal grubuna giren surelerin orta uzunlukta olanların (Evsât-ı Mufasssal)'dan okuması yolunda talimat vermiştir (Bürûc ile Beyyine arası)⁵³.

Enes İbn Mâlik bazan İnfitâr (19 âyet) ve E'lâ (19 âyet) surelerini okumuştur⁵⁴. Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'ın muhtelif zamanlarda öğle na-

mazının birinci rek'atında Kaaf (45 âyet), Zâriyât (60 âyet) ve (Ellezîne Keferû" ile başlayan sureleri⁵⁴; ikinci rek'atte ise Kamer (55 âyet) ve Fetih (29 âyet) surelerini okuduğu rivâyet edilir⁵⁵.

İbrahim en-Neha'î, "Öğle namazının birinci rek'atında kaç âyet okursun?" sorusuna "30 âyet" diye karşılık vermiş; bir başka vesîle ile de "Öğle namazında, ikindide okunanın dört katı kadar okunur" demiştir⁵⁶.

En-Nevevî'nin bilginlerden hikâye ettiğine göre öğle namazında "Tivâl-i Mufasssal" den okumak sünnettir⁵⁷.

Fıkıh kitaplarımız öğle namazı için bazı rakamlar vermekle birllkte, umumiyetle öğle namazındaki okuyuşun sabahtakine denk veya ondan biraz kısa olması gerektiği üzerinde durmuşlar ve ölçü olarak da Hz. Ömer'in Ebû Mûsâ'ya verdiği direktifin bize ulaşan farklı bir rivâyetini benimseyerek "Tivâl-i Mufasssal" a bağlı kalmışlardır⁵⁸.

(46) Hepsi için bkz. el-Musannef, II/105; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 229; Tef. Nesâî, varak 114b - 115a; Zâdü'l-Me'ad, I/72; Neylül'l-Evtar, II/258.

(47) Müslim, K. Salât, No. 157; Neylül'l-Evtar, II/253-254, 258.

(48) Et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 229.

(49) El-Bahru'r-Raik, I/361; öğle namazında 30 âyet okumanın müstehab olduğu da söylenmiştir (el-İhtiyar, I/56, Mısır. 1951, tahk. M. Ebu Dakika).

(50) Müslim, K. Salât, No. 154, 161-162; Zâdü'l-Me'ad, I/72.

(51) Neylül'l-Evtar, II/259.

(52) Et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 229.

(53) El-Musannef, II/107.

(54) Veya içinde bu âyet geçen.

(55) El-Musannef, II/105-106.

(56) El-Musannef, II/106; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 229.

(57) Neylül'l-Evtar, II/258.

(58) El-Mebsût, I/163-64; el-Bahru'r-Raik, I/361-362.

C — İKİNDİ NAMAZI

1 — Hz. Peygamberin Tatbikatı:

H. Peygamber ikindi namazının ilk iki rek'atında umumiyetle müstakil birer sure okurdu ve bunlar öğle namazında okuduklarının yarısı kadar; tahminen 15 âyet (15+15=30) olurdu⁵⁹.

Cabir İbn Semüre H. Peygamberin ikindi namazında **Bürûc** (22 âyet) ve **Taarık** (17 âyet) sureleriyle, uzunlukta bunlara benzeyenleri okuduğunu haber vermiştir⁶⁰. Ebu Hüreyre'nin nakline göre de H. Peygamber ikindi namazında **A'lâ** (19 âyet) ve **Ğâşiye** (26 âyet) surelerini okumuştur⁶¹.

H. Peygamberin tatbikatiyle ilgili muhtelif haberleri telif için bazı müellifler ikindi namazında 20 âyet miktarı okumak gerektiğini ve bunun **müstehâb** olduğunu söylemişlerdir⁶².

2 — Sahâbe ve İslâm Büyüklerinin Tatbikatı:

Müverrik, H. Ömer'in oğlu Abdullah ile kıldıkları bir ikindi namazında Abdullah'ın **Mürselât** ve **Nebe'** surelerini okuduğunu (50+40=90 âyet) söylemiştir⁶³. Enes İbn Mâlik kıldırıldığı ikindi namazlarından bazısında, okuma sırasında sesini kendisine yakın olanlara duyuracak kadar yükseltmiştir. İşte bu gibi ahvâle vakıf olanların dediklerine göre Enes, İnfitar ve E'lâ surelerini (19+19=38 âyet) okumuştur. Katâde ise, aynı namazın birinci rek'atında İnşikaak, ikinci rek'atında **Bürûc** surelerini (25+22=47 âyet) okumuştur⁶⁴.

Süfyân es-Sevrî, ikindi namazında **Leyl**, **E'lâ** ve **Tîn** surelerinin okunmasını münâsip görmüştür⁶⁵.

—oOo—

En-Nevevî'nin âlimlerden naklettiğine göre ikindi namazında "**Ev-sât-ı Mufassal**" dan okumak sünnettir⁶⁶. Genel bir kaide olarak, eğer öğle namazında uzun okunursa, ikindi onun yarısı kadar; kısa okunursa, ikindide aynısı okunur⁶⁷.

C — AKŞAM NAMAZI FARZI

1 — Hz. Peygamberin Tatbikatı:

Muhtelif haberler, H. Peygamberin akşam namazında uzunlu kısalı birçok sureyi okumuş olduğunu göstermektedir. Bazıları:

— **Mürselât** (50 âyet). Ümmü'l-Fadl akşam namazında imam olup bu sureyi okuyan oğlu İbn Abbas'a: "Ey oğlum, bu sureyi okumakla bana H. Peygamberi hatırlattın. Çünkü Efendimiz, en son kıldırıldığı akşam namazında bu sureyi okumuştur" demiştir⁶⁸.

- **Tûr** suresi (49 âyet)⁶⁹;
- **A'râf** suresi (206 âyet)⁷⁰;
- **Saffat** suresi (182 âyet);
- **Duhân** suresi (59 âyet);
- **E'lâ** suresi (19 âyet);
- **Tîn** suresi (8 âyet);
- **Felak** ve **Nâss** sureleri (5+6=11 âyet)⁷¹;
- **Şems** suresi (15 âyet);
- **Leyl** suresi (21 âyet);
- **Taarık** suresi (17 âyet);
- **Duhâ** suresi (11 âyet)⁷².

—oOo—

(59) Müslim, K. Salât, No. 154-157; Neylû'l-Evtar, II/259.

(60) Et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 229.

(61) El-Mebsût, I/163.

(62) El-Mebsût, I/163; el-İhtiyar, I/56.

(63) El-Musannef, II/107.

(64) El-Musannef, II/107.

(65) Aynı yer.

(66) Neylû'l-Evtar, II/259.

(67) Zâdü'l-Me'âd, I/72. o

(68) El-Ümm, VII/191-192; el-Musannef, II/108; el-Buhârî, K. Ezân, bâb. 98; Müslim, K. Salât, No. 173; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 230; Tef. Nesâî, varak 111b; Zâdü'l-Me'âd, I/73.

(69) El-Ümm, VII/191-192; el-Buhârî, K. Ezân, bâb. 99; Müslim, K. Salât, No. 174; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 230; Tef. Nesâî, varak 95b-96a.

(70) El-Musannef, II/108; el-Buhârî, K. Ezân, bâb. 92; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 230; Zâdü'l-Me'âd, I/72.

(71) Zâdü'l-Me'âd, I/72; Tef. İbn Kesir, VII/299, 304.

(72) Tef. İbn Kesir, VII/264, 299, 304.

MUHTELİF
NAMAZLARDA
HZ. PEYGAMBER
HANGİ
SURELERİ
OKURDU?

DIYANET
DERGİSİ
CİLT: XVI
SAYI: 6

KASIM
ARALIK
1977

Fıkıh kitaplarımız genellikle akşam namazında "kısa" okuyuşu benimserler. Sebep olarak da, vaktin darlığı ile, yemek zamanı olmasının öne sürerler. Özellikle oruçlu kimseler için namazı bir an önce kılıp yemeğe oturmak kaçınılmaz bir arzudur, derler⁷³.

Hz. Peygamberin tatbikatı ise yukarıda olduğu gibidir. Demek oluyor ki Hz. Peygamber her an 3-5 âyetlik kısa surelerle akşam namazı kıldırılmamıştır. Epeyce uzun sayılabilecek tatbikatları da vardır. Ulemanın et-Tahavînin, muhtelif hadislerde isimleri geçen ve Hz. Peygamberin akşam namazında okuduğu bildirilen surelerin tamamının değil de, bazı âyetlerinin Hz. Peygamberce okunmuş olabileceğini ileri sürmesi tenkid ve reddedilmiştir. Akşam namazlarında devâmlı olarak kısa surelerden (kısâr-ı mufassal) okuyarak imamlığa devâm eden Mervân İbn Hakem'e, Zeyd İbn Sâbit: "Niçin dâima böyle yapıyorsun? Halbuki Hz. Peygamber (s.a.v.) akşam namazında iki uzun⁷⁴ surenin en uzununu (A'râf suresi) bile okurdu" diyerek itiraz etmiştir⁷⁵.

Ebu Dâvûd, akşam namazında uzun okuyuşun "mensûh" olduğunu söylemişse de bu iddiâ vârid görülmemiş ve buna yukarıda geçen Ümmü'l-Fadl hadisi ile itiraz edilmiştir⁷⁶.

—oOo—

Gerçek şu ki Hz. Peygamber akşam namazında bazan kısa surelerden okumuştur. Öyle ki, rivâyetlere göre akşam namazını kılıp çıktıktan sonra ok atan kişi, okunun nereye düştüğünü görebilirdi⁷⁷. Bazan mufassal grubuna giren surelerin hem uzunlarından ve hem de orta uzunlukta olanlarından okumuştur. Yalnız, bu sureleri Hz. Peygamber bir rek'atte mi, yoksa iki rek'atte mi okurdu? Bu bilinmiyor. Bazan da Hz. Peygamber A'râf gibi hayli uzun bir

sureyi (206 âyet) iki rek'atte okurdu. Hz. Peygamber bir kerresinde, Enfâl suresini de (75 âyet) iki rek'atte okuyup bitirmiştir⁷⁸.

O halde akşam namazında her zaman ve dâima en kısa sureleri okumak takarru etmiş bir sünnet değildir. Bilâkis böyle yapmak Hz. Peygamberin sünnetine aykırıdır⁷⁹. Normal ve sünnete de uygun olan kıraat, Hanefî imamlarından bazısının da dediği gibi, imamın, cemaatin, çevrenin durumuna göre okuyuşun ayarlanmasıdır⁸⁰.

2 — Sahâbe ve İslâm Büyükle- rinin Tatbikatı:

Rivâyete göre birinci halife Hz. Ebu Bekir akşam namazında "kısâr-ı mufassal"ı okumuş; Hz. Ömer Ebu Mûsâ'ya yazdığı talimatında, keza aynı yerleri okumasını istemiştir⁸¹. Bizzat kıldırıldığı bir akşam namazında da Hz. Ömer birinci rek'atte Tin suresini, ikincide ise Fil ve Kureyş (5+4=9 âyet) surelerini okumuştur⁸².

Hz. Ömer'in oğlu Abdullah, bir defa Kaaf (45 âyet) suresini; diğer bir defa da Fetih (29 âyet) suresini okumuştur⁸³.

İbnü Abbas'ın akşam namazında Mürselât suresini (50 âyet) okuduğu yukarıda bilvesile geçmişti⁸⁴.

(73) El-Mebsut, I/164; el-Bahru'r-Raik, I/361.

(74) En'âm ve E'râf sûreleri.

(75) El-Musannef, II/107-108; Zâdü'l-Me'âd, I/72; 'Umdetü'l-Karî, VI/25 (Beyrut. ?); Neylû'l-Evtar, II/260.

(76) Neylû'l-Evtar, II/260.

(77) El-Buhârî, K. Mevâkkiti's-Salât, bâb. 18; Müslim, K. Mesâcid, No. 217.

(78) S. Salâti'n-Nebiyy, s. 115.

(79) Zâdü'l-Me'âd, I/72; N. Evtar, II/260.

(80) El-Bahru'r-Raik, I/361.

(81) El-Musannef, II/104, 109; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 230.

(82) El-Musannef, II/109.

(83) El-Musannef, II/108-109.

(84) Bkz. 68 numaralı dipnot.

Rivâyete göre İmam Malik, akşam namazında Tûr ve Mürselât gibi "Tivâ" grubuna giren surelerin zammedilmesini mekruh saymıştır. İmam Şafi'î ise, bunların okunmasını "müstehâb" telâkkî etmiştir⁸⁵. Hanefilere göre kıraat, durum ve hale göre ayarlanır⁸⁶.

SÜNNETİ

H. Peygamber (s.a.v.), akşam namazının farzdan sonra kılınan şünnetinin birinci rek'atinde Kâfirûn, ikincisinde ise İhlâs suresini okumuştur⁸⁷.

D — YATSI N A M A Z I

1 — Hz. Peygamberin Tatbikâtı:

H. Peygamber yatsı namazını kılınca umumiyetle yatma itiyadında idi. Bir gün boyu çalışan, işiyle gücüyle meşgul olan insanlar, istirahat çekilmek için yatsıyı beklerler⁸⁸. Bu sebeple H. Peygamber yatsıyı fazla uzatmamıştır. Muhtelif haberlere göre H. Peygamber yatsı namazında:

Şems (15 âyet), Tîn (8 âyet)⁸⁹, Duhâ (11 âyet), Leyl (21 âyet), E'lâ (19 âyet), 'Alak (19 âyet), İnşikak (25 âyet), İnfitar (19 âyet), Bürûc (22 âyet) ve Taarık (17 âyet) surelerini okumuştur⁹⁰.

Bunlar içinden sâdece Tîn suresinin H. Peygamberce seferde ve yatsının birinci rek'atinde okunmuş olduğuna dair bir kaç rivâyet vardır. Diğerleri için herhangi bir açıklama mevcut değildir. Fakat H. Peygamber umumiyetle Mufasssal grubuna giren sureleri bir rek'atte okur bitirirdi. Buna göre H. Peygamberin namazında ortalama olarak 20-40 âyet okunmuş olduğuna hükmedilebilir. Zaten fıkıh kitaplarımız da yatsı namazında, öğle ile ikindi namazındaki kıraate denk bir okuyuş üzerinde durmuşlar ve ölçü olarak da, Mufasssal grubuna giren surelerin

orta uzunlukta olanlarından (Evsât-ı Mufasssal) okunması lüzumuna işâret etmişlerdir⁹¹.

2 — Sahâbe ve İslâm Büyükle- rinin Tatbikâtı:

H. Ebu Bekir ve Ebu Hüreyre yatsıda İnşikak (25 âyet) suresini⁹²; H. Osman Münâfikûn (11 âyet) ve buna benzer Evsât-ı Mufasssal'ı⁹³; isim tasrih edilmeden verilen bir habere göre de H. Peygamberin arkadaşları (sahâbe) ve tabi'iler Evsât-ı Mufasssal'dan hem daha uzun ve hem de daha kısa sureleri yatsıda okumuşlardır⁹⁴.

Yatsı namazı konusunda Asr-ı Saadet'de cereyan etmiş bir olay bizi tenvir etmektedir: Mu'âz İbn Cebel kendi boyu olan Seleme Oğullarına imamlık yapardı. Bir gece yatsıda okumaya Bakara (286 âyet) suresinden başladı. Mu'âz'ın böyle uzun bir sure koştüğünü gören ve namaza durmuş olan biri, selâm verip cemaatten ayrıldı. Yatsıyı yalnız başına kılıp gitti. Namazdan sonra

(85) El-Ümm, VII/191-192; N. Evtar, II/260; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 230, Not. 12.

(86) El-Bahru'r-Raik, I/361; 'Umdetü'l-Karî, VI/26.

(87) İbnü Mâce, K. İkame, bâb. 9; Neylû'l-Evtar, II/261-62 S. Salâti'n-Nebiyy, s. 115.

(88) El-Mebsût, I/164.

(89) Buhârî ('Umdetül'-Karî, VI/29) ve Müslim (K. Salât, No. 175)'deki rivâyetlere göre H. Peygamber bu sureyi seferde kıldır-
dığı bir yatsı namazında okumuştur. Müslim ayrıca bunun bir rek'atte olduğunu tasrih etmektedir. Nesâî ise daha açık bir ifade ile "birinci rek'atte" olduğunu ifade ediyor ('Umdetü'l-Karî, VI/29).

(90) El-Muvatta, K. Salât, No. 27; 'Umdetü'l-Karî, VI/30; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 231; Müslim, K. Salât, No. 176-180; İbnü Mâce, K. İkame, bâb. 10; Tef. İbn Kesir, VII/231, 252; Zâdül'-Me'ad, I/72-73.

(91) El-Mebsût, I/163.

(92) 'Umdetül'-Karî, VI/28, 29;

(93) Et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 231.

(94) Aynı kaynak, aynı yer.

MUHTELİF
NAMAZLARDA
HZ. PEYGAMBER
HANGİ
SURELERİ
OKURDU?

DİYANET
DERGİSİ
CİLT: XVI
SAYI: 6

KASIM
ARALIK
1977

o kimsenin yaptığını imâma haber verdiler. Muaz: "Bu adam münâfık-tır" dedi. Bu söz diğer zatın kulağına gitti. O da üzüldü. Endişelendi. "Sen münâfık mısın?" diyenlere, "hayır münâfık değilim; hele sabah olsun, vallahi Hz. Peygambere gidip durumu haber vereceğim" dedi ve varıp olanları Hz. Peygambere anlattı: "Ey Allah'ın Elçisi! Biz iş güc sahibiyiz. Bütün gün işimizin başında didiniriz... Muaz geldi ve Sûretü'l-Bakara'dan başlayıp okumaya kalktı (Ben de mecbur olup namazdan ayrıldım)" dedi. Bunları dinleyen Hz. Peygamber (s.a.v.), Muâz'a: "Sen bir fettân mı olmak istiyorsun? Sen dinden nefret ettirici misin? Hal-ka imamlık ettiğin zaman Şems, Leyl ve Duhâ surelerini oku!" bu-yurdu⁹⁵.

Yatsı namazının geniş bir vakti olmasına rağmen, Hz. Peygamberin uzun okuyuşa müdâhale etmesi muhtemelen iş güc ve mevsimin yanısıra gece ibâdeti, teheccüd ve sa-bah namazının da düşünölmüş ol-masını hatıra getiriyor.

'Alkame İbn Ebî Vakkas Hz. Ömer'in yatsıda Yûsûf (111 âyet) suresini okuduğunu, kendisi gerideki saflardan birinde olduğu halde "Yûsûf" ismi geçince Hz. Ömer'in ağladığını işittiğini söylemiştir. Hz. Ömer vali Ebû Mûsâ'ya yazdığı talîmatında "Evsât-ı Mufasssal" dan okumasını istemiştir.

Abdullah İbn Mes'ûd bir yatsı namazına Enfâl (75 âyet) suresiyle başlamış ve ilk rek'atte 40 âyet okumuştur; ikinci rek'atte işe, Mufasssal'dan ravînin ismini tasrîh etmediği bir sureyle namaza devâm etmiştir.

Bir ravî, Tâvûs'un yatsı nama-zın da sayamıyacağı kadar çok sayı-da Secde (30 âyet) ve Mülk (30 âyet) surelerini okuduğunu söylemiştir. Oğlunun şehâdetine göre de Tâvûs bu iki sureyi çok sık okumuştur⁹⁶.

E — VİTİR NAMA ZI

Hz. Peygamber vitir namazının birinci rek'atında A'lâ, ikinci de Kâfirûn, üçüncüde de İhlâs surelerini (19+6+3=28 âyet) okumuştur⁹⁷.

İbnü Cüreyc'in Hz. Âişe valide-mizden rivâyetine göre Hz. Peygam-ber, vitir namazının üçüncü rek'a-tinde İhlâs suresiyle birlikte Felâk ve Nâss surelerini de okumuştur⁹⁸. Yine Hz. Peygamber bir kerreye mahsus olmak üzere vitir namazının üçüncü rek'atında Nisâ suresinden 100 âyet okumuştur (en-Nesâî, K. Vitr, bâb. 20).

—oOo—

Anlaşıyor ki Hz. Peygamber üç rek'atlık vitir namazında 30-35 âyet tutarında zammı sure ile namazını kılmıştır. Hz. Peygamberin bu tatbi-katına riâyet ve O'nun okumuş ol-duğu surelerin aynısını okumak, ca-hillere "bunlardan başkasını oku-mak calz değildir" hissini verme-mek kaydıyla, bazı fıkıh bilginlerine göre müstehâb'dır⁹⁹.

F — CUMA NAMA ZI

1 — Hz. Peygamberin Tatbikatı:

Hz. Peygamber kıldırmiş olduğu Cuma namazlarının birinci ve ikinci rek'atlerinde rivâyetlere göre, sıra-sıyla şu sureleri okumuştur¹⁰⁰:

- (95) El-Buharî, K. Edeb, bâb. 74; Müslim, K. Salât, No. 178-179; Ebû Dâvûd, K. Salât, bâb. 124 en-Nesâî, K. İkame, bâb. 39; Tef. Nesâî, varak 115a - 116a; Neylû'l-Evtar, II/262, III/164.
- (96) El-Musannef, II/103 - 104, 110 - 111.
- (97) Et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 340; 'Avnû'l-Ma'bûd, IV/297-99; İbnü Mâce, K. İkame, bâb. 115; en-Nesâî, K. Vitr, bâb. 21-29; el-Mebsût, I/164.
- (98) Bir önceki dipnotun ilk üç kay-nağına bakınız.
- (99) ElBahru'r-Raik, I/363; el-İhtî-yâr, I/55.
- (100) El-Ümm, I/181-182; Müslim, K. Cum'a, No. 62-64; en-Nesâî, K. Cum'a, bâb. 38, 39; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 374; İbnü Mâce, K. İkame, bâb. 90.

Birinci rek'at:	İkinci rek'at:	Toplam âyet sayısı:
Cum'a	Gâşiye	11+26=37
Cum'a	Münâfikûn	11+11=22
E'lâ	Gâşiye	19+26=45

Kuvvetli bir iddiâyâ göre Hz. Peygamber, bu surelerden herhangi birini ikiye bölerek veya herhangi ikisinin sonundan birkaç âyet okuyarak asla Cuma namazı kıldırma-
mıştır. İşin farkında olmayan ve Hz. Peygamberin bu yoldaki tatbikatını bilmeyen bazı kişilerin başvurduğu bu usul Resulüllâh'ın sünnetine aykırıdır ve zannedildiği gibi müstehâb da değildir¹⁰¹.

Rek'at bahis konusu edilmeden Hz. Peygamberin bazan da Kaaf (45 âyet) ve Kamer (62 âyet) surelerini Cuma namazında okuduğuna dair rivâyetler mevcuttur¹⁰².

H. Peygamberin tatbikatından örnekler veren fıkıh kitapları umumiyetle Peygamberimizin birinci rek'atte Cum'a, ikinci de ise Münâfikûn surelerini okumuş olduğunu ve öğle namazındaki kıraatin Cuma-ninkine denk olması gerektiğini kay-dederler¹⁰³.

2 — Sahâbe ve İslâm Büyükle-rinin Tatbikatı:

H. Ali'nin devâmlı olarak Kû-fe'de, Ebu Hüreyre'nin de bir kerre Medîne'de Mervân'ın vekâletiyile kıl-dırdığı Cuma namazının ilk rek'atın-de Cum'a suresini, ikinci de ise Mü-nâfikûn suresini okudukları bilin-mektedir¹⁰⁴.

İmam Şafi'i'ye göre Cum'a na-mazında Cum'a ve Münâfikûn veya Gâşiye ve E'lâ surelerinin okumak müstehâb'dır¹⁰⁵.

—oOo—

H. Peygamber Cuma gününün sabah namazına özel bir önem at-feder ve o gün sabah namazında umumiyetle Secde ve Dehr (30+31= 61 âyet) surelerini okurdu¹⁰⁶.

G — BAYRAM NAMAĞLARI

1 — H. Peygamberin Tatbikatı:

H. Peygamberin bayram na-mazlarındaki okuyuşu cumadakine denk idi. Muhtelif haberlere göre Efendimiz:

Kaaf (45 âyet), Kamer (55 âyet), E'lâ (19 âyet) ve Gâşiye (26 âyet) surelerini okurdu¹⁰⁷.

Bazı kaynaklara göre H. Pey-gamber okuma esnâsında bu sure-lerden hiçbirini ikiye bölmemiş ve herbirini baştan sona bir rek'atte okuyup bitirmiştir. Efendimizin ve-fâtına kadar devâm eden bu sünne-tinde herhangi bir tebdil ve nesih de bahis konusu olmamıştır¹⁰⁸.

Şayet Cuma namazı ile bayram namazı aynı güne tesâdüf ederse Hz. Peygamber, hem bayram ve hem de Cuma namazında yukarıda isim-leri kaydedilen surelerden ikisini her iki namazda da okurdu¹⁰⁹.

2 — İslâm Büyüklerinin Tatbi-katı:

İmam Şafi'i, "Bayram namazla-rında hangi sureleri okumayı sever-sin?" sorusunu, "Kaaf ve Kamer" diye cevâplamıştır¹¹⁰. "Bunlardan başkası okunmazmış" zannını uyan-dırmamak kaydıyla Hanefîlere göre Hz. Peygamberin okumuş olduğu su-relerden herhangi ikisini bayram namazında okumak iyi ve hoş bir jest olarak kabul edilmiştir¹¹¹.

(Devamı Gelecek Sayıda)

(101) Zâdû'l-Me'ad, I/73, 128.

(102) Aynı kaynak, I/72.

(103) El-Mebsût, I/163; el-Bahru'r-Raik, I/362.

(104) Müslim, K. Cum'a, No. 61; et-Tirmizî, K. Salât, bâb. 374; İbnü Mâce, K. İkame, bâb. 90.

(105) El-Ümm, VII/190.

(106) 'Umdetü'l-Kaari, VI/184; Müs-lim, K. Cum'a, No. 64-66; İbnü Mâce, K. İkame, bâb. 6; el-Bah-ru'r-Raik, I/363.

(107) Müslim, K. Salât, No. 14, 15; K. Cüm'a, No. 62; el-Ümm, VII/210; Tef. Nesâî, varak 98a; Zâdû'l-Me-ad, I/72, 151.

(108) Zâdû'l-Me'ad, I/73.

(109) Müslim, K. Cüm'a, No. 62.

(110) El-Ümm, VII/190.

(111) El-Mebsût, II/40.

MUHTELİF
NAMAĞLARDA
H. PEYGAMBER
HANGİ
SURELERİ
OKURDU?

DİYANET
DERGİSİ
CİLT: XVI
SAYI: 6

KASIM
ARALIK
1977